

บทที่ 1

บทนำ

ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีโบราณสถาน ที่ค้นพบและแสดงถึงความสำคัญทางศิลปะอารยธรรมอัน เป็นมรดกที่ล้ำค่า และควรค่าแก่การอนุรักษ์ของไทยไว้มากมาย เช่น ละโว้หรือเมืองลพบุรี เมือง สุโขทัย เมืองเชียงแสน เมืองเชียงใหม่ เวียงกุมกาม เมืองหริภุญชัย เมืองอยุธยา เมืองพิมาย เมือง นครศรีธรรมราช เมืองไชยา เมืองสทิงพระ และเมืองศรีเทพ เป็นต้น จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอีกจังหวัด หนึ่งที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญอันมีค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้มากมายหลายอย่าง เช่น ศาลหลักเมืองเพชรบูรณ์ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ในวัดมหาธาตุ แนวกำแพงเมืองเพชรบูรณ์ ตำรา พิชัยสงคราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ศาลหลักเมืองนครบาลเพชรบูรณ์ ตำบลบึงน้ำเต้า อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ศาลสมเด็จพระนเรศวร อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ แนวกำแพงเมืองราด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พระธาตุปู่เถร ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เทวรูปสำคัญ ๆ ต่าง ๆ พระธรรมจักร พระปรางค์ศรีเทพ ปรางค์สองพี่น้อง เขาค้างใน เขาค้างนอก ในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองศรีเทพ เทวรูปในถ้ำเขาถมอรัญณ์ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองโบราณที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงวิเคราะห์ไว้ว่า เป็นเมืองที่สร้างมา 2 ยุค ยุคแรกสร้างขึ้นเมื่อครั้งกรุงสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรือง มีแนวกำแพงเมือง ยาวด้านละ 800 เมตร ยุคที่สองสร้างขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีป้อมและกำแพง เมืองก่อด้วยอิฐปนศิลา ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงเมืองเพชรบูรณ์เท่าที่ค้นพบมี ศิลปะสมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรากฏอยู่ จะเห็นได้จากโบราณสถานที่ขุดค้นพบ เช่น เจดีย์ทรงดอกบัวตูมหรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ที่วัด มหาธาตุ เครื่องถ้วยชามสังคโลกและพระพุทธรูปที่วัดไตรภูมิ ตำบลในเมือง อำเภอ เมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นศิลปะในสมัยสุโขทัย จากหลักฐานทางศิลปะต่าง ๆ ของเมือง เพชรบูรณ์ จะเห็นได้ว่าจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองโบราณที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในประเทศไทย

เมืองศรีเทพเป็น เป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ อุทยานมีพื้นที่ ครอบคลุมโบราณสถานในเมืองเก่าศรีเทพ ศรีเทพเป็นเมืองโบราณที่อยู่ในท้องที่อำเภอศรีเทพ เดิม

มีชื่อว่า "เมืองอภัยสาลี" ถูกค้นพบเมื่อสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จไปตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์ และได้ทรงเรียกเมืองนี้เสียใหม่ว่า "เมืองศรีเทพ" เมื่อปี พ.ศ. 2447-2448 เมืองโบราณศรีเทพนี้มีลักษณะเป็นเมืองซ้อนเมืองขนาดใหญ่ ที่ตั้งของเมืองอยู่ในชุมทางที่สามารถติดต่อกับภาคอื่น ๆ ได้สะดวก ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมจากอาณาจักรข้างเคียงมาผสมผสาน เช่น ศิลปะทวารวดี ศิลปะขอม อินเดียโบราณ เป็นต้น เมืองศรีเทพสร้างขึ้นในยุคของขอมเรืองอำนาจ ซึ่งคาดว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี โดยดูจากหลักฐานทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวัฒนธรรมที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความเจริญสูงสุดทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม สันนิษฐานว่าเจริญอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 ถึงพุทธศตวรรษที่ 16

เมื่อปี พ.ศ.2532 จากดำริของนายสมศักดิ์ ศรีวรรณะ ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ มอบหมายให้ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ได้ดำเนินการวิจัย โดยการนำของผู้ช่วยศาสตราจารย์คมคาย หมื่นสาย นายชลอ นุเทศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวนพิศ แดงสวัสดิ์ นางปิลันธนา สงวนบุญยพงษ์ นายช่วงวิทย์ เทียนศรี และคณะ ได้ดำเนินการวิจัยอุทยานประวัติศาสตร์เมืองโบราณศรีเทพ และได้นำข้อมูลในการวิจัยมอบหมายให้ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ โดยการนำของนายชลอ นุเทศ นางปิลันธนา สงวนบุญยพงษ์ นางสาวกิงกาญจน์ มั่นคงดี อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ ร่วมกับนางสาวสมคิด แดงทองแท้ และนางสาวอรวรรณ ทาโชน นักศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์ รุ่นที่ 2 วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ได้ประดิษฐ์ท่ารำ นาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด "ระบำศรีเทพ" ขึ้น โดยนายช่วงวิทย์ เทียนศรี อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรีไทยได้เป็นผู้ประดิษฐ์และวางทำนองเพลง และได้้นำแสดงเผยแพร่เรื่อยมาจนเป็นที่รู้จักจนสามารถเรียกได้ว่า นาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด "ระบำศรีเทพ" เป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ โดยการนำของนางปิลันธนา สงวนบุญยพงษ์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ได้ดำเนินการจัดอบรมสัมมนาเพื่อฟื้นฟูการแสดงนาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด "ระบำศรีเทพ" ระหว่างวันที่ 12 – 13 กุมภาพันธ์พ.ศ.2553 ณ ห้องประชุม 2 ชั้น 4 อาคารศูนย์ภาษาและคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ในการอบรมสัมมนาและฟื้นฟูการแสดง

นาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด "ระบำศรีเทพ" ได้พบว่าในปัจจุบันท่ารำในการแสดงระบำศรีเทพได้มีท่ารำที่ผิดแปลกไปจากแม่ท่าเดิม และลีลาท่ารำได้ผิดเพี้ยนไปจากลีลาการรำรำของระบำศรีเทพที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ด้วยสาเหตุของกาลเวลาที่มีการถ่ายทอดที่สืบทอดกันมารุ่นต่อ

ผู้รู้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน จากเหตุดังกล่าว จึงได้ดำเนินการศึกษาเพื่อพัฒนาการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด “ระบำศรีเทพ” ที่เป็นแบบฉบับดั้งเดิมให้คงไว้ซึ่งมีคุณค่าในฐานะผู้สืบทอดทางวัฒนธรรม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และแนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุดระบำศรีเทพ
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุดระบำศรีเทพ
  - 2.1 ทำรำ กระทบนทำรำ
  - 2.2 เครื่องดนตรีและเพลงบรรเลงประกอบ
  - 2.3 เครื่องแต่งกาย
  - 2.4 โอกาสที่ใช้แสดง
3. บันทึกทำรำตามตารางแผนภูมิแนวคิดของรองศาสตราจารย์ประทีป นกปี เพื่อเป็นแบบอย่างในการเผยแพร่ต่อไป

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

แนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำดนตรีและเครื่องแต่งกายนาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด “ระบำศรีเทพ”

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาเฉพาะ นาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด “ระบำศรีเทพ” โดย นายชลอ นุเทศ นางปัทมธนา สงวนบุญยพงษ์ นางสาวกิงกาญจน์ มั่นคงดี และ นักศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์ รุ่นที่ 2 วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2532 โดยนางสาวสมคิด แต่งทองแท้ และนางสาวอรอรธรณ ทาโพน ในหัวข้อต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และแนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุดระบำศรีเทพ
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุดระบำศรีเทพ
  - 2.1 ทำรำ กระทบนทำรำ
  - 2.2 เครื่องดนตรีและเพลงบรรเลงประกอบ
  - 2.3 เครื่องแต่งกาย

2.4 โอกาสที่ใช้แสดง

3. บันทึกทำรำตามตารางแผนภูมิแนวคิดของรองศาสตราจารย์ประทีป นักรปี

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นมาของเมืองโบราณศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำรำกระบวนทำรำ เครื่องดนตรีและเครื่องแต่งกาย นาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด “ระบำศรีเทพ” โดย นายชลอ นุเทศ นางปิ่นธนา สงวนบุญยพงษ์ นางสาวกึ่งกาญจน์ มั่นคงดี และนักศึกษาริชาเอกนาฏศิลป์ รุ่นที่ 2 วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2532 โดยนางสาวสมคิด แต่งทองแท้ และนางสาวอรรธรณ ทาโทน เท่านั้น

สมมติฐานของการวิจัย

แนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำ กระบวนรำ ดนตรี เครื่องแต่งกาย ของนาฏยประดิษฐ์ ชุดระบำศรีเทพในยุคสมัยของเมืองโบราณศรีเทพ เหมาะสมกับหลักฐานที่ปรากฏในยุคสมัยของเมืองโบราณศรีเทพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบประวัติความเป็นมาของระบำศรีเทพและทราบแนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด ระบำศรีเทพ
2. ทราบองค์ประกอบของการแสดง ชุดระบำศรีเทพ
  - 2.1 ด้านทำรำ กระบวนทำรำ
  - 2.2 ด้านเครื่องดนตรีและเพลงบรรเลงประกอบ
  - 2.3 ด้านเครื่องแต่งกาย
  - 2.4 ด้านโอกาสที่ใช้แสดง
3. ใช้เป็นสื่อต้นแบบในการเผยแพร่ นาฏยประดิษฐ์ ชุด ระบำศรีเทพ